

ویژگی های گیاهان دارویی

دارا بودن سه جنبه کاربردی: طبی، ادویه ای و عطری. برخی از گیاهان دارای هر سه کاربرد هستند مثل، آویشن، بادیان، استوخودوس، شبت، گشنیز و ...

دارای مواد زیستی مخصوص فعال و مفید با مقدار کم (معمولاً کمتر از ۱٪)

مواد دارویی جزء فراورده های ثانویه گیاه هستند که جهت سازگاری با عوامل نامساعد و تنش های محیط ساخته می شوند

مواد دارویی معمولاً در بخش های خاصی از گیاه ساخته می شوند .

گیاهان دارویی هم شامل محصولات زراعی و هم باغی می شوند

گستره مصرف محدودتری دارند و کشتگاه های کمتری را به خود اختصاص داده اند.

یک محصول دارویی ممکن است از چند نوع گیاه و یا از قسمت های مختلف گیاه استخراج شود.

یک محصول ممکن است محدود به مرحله ای از رشد گیاه نباشد

تاریخچه گیاهان دارویی در ایران

در مورد پزشکی ایران باستان اطلاعات زیادی برجای نمانده ، لیکن به نظر می رسد در قلمرو گسترده هخامنشیان تشکیلات پزشکی منظمی وجود داشته است و ظاهراً مفهوم " اخلاط رابعه " که مبنای طب بقراطی می باشد از ایران باستان به یونان راه یافته است. انتقال مذکور به دنبال حمله اسکندر به ایران و طی دوران سلوکی صورت پذیرفته است. طب ایرانی در دوره اشکانی آمیخته ای از طب یونانی و طب زرتشتی بود. برخی پزشکان نامور عصر مذکور از قبیل

آزوتکس و فرهاته (فرهاد) بر همین منوال عمل می نمودند. این روند تا زمان ساسانیان نیز ادامه یافت و آموزه های پزشکی ملغمه ای از مکاتب طب یونان، هند و نیز تعالیم زرتشتی بود. در این دوران رئیس کل بهداری کشور به نام "درستبد= درستبد" خوانده می شد. در همین دوران دانشگاه و بیمارستان "گندی شاپور" در شمال غربی خوزستان تاسیس گردید که در دوران انوشیروان به حداکثر اعتلا رسید. در دانشگاه مذکور اساتید یونانی، سریانی، هندی و ایرانی به تدریس اشتغال داشته، کتاب های گوناگون را به زبان پهلوی در می آوردند. پزشکان نامور قرون نخستین اسامی از قبیل حنین بن الحق، سهل بن شاپور، عیسی بن مهاربخت، عیسی بن شهلافا، یوحنا بن سرافیون، داوید بن سرافیون و نیز اعضای خاندان های بختیشوع و ماسرجویه که در مباحث بعدی بدان ها اشارت خواهد رفت، عموماً از دست پروردگان همین دانشگاه بودند.

تاریخچه پزشکی و درمان در ایران به دوران آریایی، در حدود ۷۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح بر می گردد و نیز نخستین نوشته ها و نسخه های به دست آمده از گیاهان دارویی در تمدن های مهم دنیا نظیر ایران باستان، مصر، خاورمیانه، یونان باستان، هند و چین به ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد بر می گردد.

گیاهان دارویی در ایران:

در ایران که یکی از هفت کشور آسیایی است که بیشترین گیاهان دارویی را دارد این گرایش وجود داشته است و در سه دهه گذشته شاهد روند رو به رشد مردم در زمینه استفاده از این داروهای گیاهی و احیای طب سنتی هستیم.

براساس آمار موجود در کشورمان نیز بیش از ۱۳۰ نوع داروی گیاهی وجود دارد و منشا اصلی آن ها گیاهان هستند.

جایگاه داروهای گیاهی در سال های اخیر در کشور با تحولات علمی- تخصصی نظام مندتر شده است. تشکیل ستاد گیاهان دارویی و طب ایرانی، تاسیس دانشکده طب سنتی، ایجاد درمانگاه ها و مراکز تحقیقاتی و آموزش تخصصی گروهی از پزشکان و داروسازان نمادی از تحول و نظام مندی نسبت به جایگاه طب سنتی ایران و درمان دارو گیاهی است.

انواع گیاهان دارای مواد موثره:

گیاهان دارویی (Medicinal plants)، دارای موادی هستند که مستقیم و غیر مستقیم استفاده دارویی دارند.

گیاهان ادویه ای (Spice plants)، که از مواد آن در صنایع غذایی، کنسرو سازی و نوشابه سازی استفاده می شود.

گیاهان عطری (Essential oil plants)، حاوی اسانس و معطر می باشند.

گاهی از یک گیاه هر سه استفاده می شود مثل نعناع (Menta piperita)

نعناع هم دارویی است (ضد باکتری، ضد قارچ، تب بر و کاهش درد) هم اسانس دارد و عطری است. هم در صنایع غذایی به عنوان ادویه (بهبود طعم و بو) استفاده می شود.

گیاهان دیگری که نظیر نعناع هستند می توان:

آویشن (*Thymus vulgaris*)

شبت یا شوید (*Anethom graveolence*)

اسطوخودوس (*Lavendula angustifolia*)

گشنیز (*Coriandrum sativum*)

شکل ها

تفاوت داروهای شیمیایی و گیاهان دارویی:

مواد شیمیایی سریع الاثر، دارای اثر مشخص و همراه با عوارض جانبی نامطلوب هستند

مواد گیاهی به تدریج اثر می کنند و اثرات جانبی مفید دارند.

مواد گیاهی استفاده های متعددی دارند نظیر: لوازم آرایش، صنایع غذایی، صنایع شیمیایی خانگی (شامپو، صابون، عطر و...)